

Бібліотечно-інформаційний комплекс: організація та управління в умовах сучасних викликів

9 жовтня 2024 р. у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір» Інститут бібліотекознавства (далі ІБ) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі НБУВ) організував і провів у змішаному форматі засідання секції «Бібліотечно-інформаційний комплекс: організація та управління в умовах сучасних викликів».

У роботі секції взяли участь учені та спеціалісти українських бібліотек і наукових установ, зокрема Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, Національної історичної бібліотеки України (далі НІБУ), Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника (далі ЛННБУ ім. В. Стефаника), Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки Національної академії аграрних наук України, Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Публічної бібліотеки імені Лесі Українки, Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. Франка; викладачі закладів вищої освіти (Київського національного університету культури і мистецтв (далі КНУКіМ), Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (далі НАККіМ), Київського університету імені Бориса Грінченка, Львівського національного університету імені Івана Франка, Тернопільського національного технічного університету імені І. Пулюя, Національного аерокосмічного університету імені М. Є. Жуковського «ХАІ»); фахівці мережі бібліотек наукових установ Національної академії наук України (Інституту археології НАН України, Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України, Інституту матеріалознавства ім. І. М. Францевича НАН України, Інституту проблем машинобудування імені А. М. Підгорного НАН України, Інституту фізики напівпровідників імені В. Є. Лашкарьова НАН України); голови редакційних колегій (головні редактори) провідних фахових часописів («Бібліотечний вісник», «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», «Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук», «Інтегровані комунікації») та інші.

Загалом, до оприлюднення було заявлено 55 доповідей (63 доповідачів і співдоповідачів), присвячених широкому колу питань функціонування бібліотечної науки і практики: нормативно-правове забезпечення інформаційно-бібліотечної сфери; особливості управління та різні аспекти функціонування бібліотечно-інформаційного комплексу в умовах сучасних викликів; зарубіжний та український досвід функціонування бібліотек в умовах війни; цифрові технології у діяльності українських бібліотек і зарубіжжя; підготовка фахівців для інформаційно-бібліотечної сфери та наукових кадрів за кордоном і в Україні; інформаційно-пошуковий тезаурус і бібліотечна термінологія тощо.

Відкрила засідання науковий керівник секції, директорка Інституту бібліотекознавства НБУВ, кандидатка історичних наук **О. М. Василенко** доповіддю «Інклюзивний бібліотечний простір: чинники нормативно-методичного забезпечення функціонування». Доповідачка детально розкрила основні напрями та завдання, визначені в контексті інклюзивної політики України та європейських документів про бібліотечне законодавство та політику в Європі. О. М. Василенко аргументувала необхідність розроблення концептуальних засад та державної підтримки щодо формування інклюзивного бібліотечного простору та наголосила, що вже на початковому етапі інклюзивного обслуговування науковій бібліотеці потрібно мати пристрої для читання з екрану, клавіатури зі спеціальними можливостями, персональні комп'ютери, програми для голосового введення, аудіогарнітуру тощо. Формування інклюзивного бібліотечного простору в умовах цифровізації суспільства доповідачка розглянула у контексті адаптації до клієнт-орієнтованої моделі комплексного бібліотечно-інформаційно-обслуговування, базисом якого функціонування є нормативно-правове, науково-методичне, матеріально-технічне, програмно-технологічне, фінансове, кадрове забезпечення. На завершення О. М. Василенко констатувала, що розбудові поліфункціонального інклюзивного бібліотечного простору у сучасному науково-інформаційному середовищі значною мірою сприятиме інтеграція ресурсної бази на основі координації роботи наукових бібліотек різних систем і відомств. Питання нормативно-правового забезпечення інформаційно-бібліотечної сфери були розкриті у доповідях: «Відкриття культурної спадщини Європи: вплив Директиви 2012/28/ЄС на сирітські твори» (**Л. С. Литвинова**, завідувачка сектору з охорони інтелектуальної власності НБУВ, кандидатка наук із соціальних комунікацій, та **Ю. С. Калініна-Симончук**, наукова співробітниця, начальниця відділу правового забезпечення діяльності НБУВ), «Визначальні настанови IFLA та WSIS щодо адаптації бібліотек до умов сьогочасності» (**О. М. Лопата**, молодша наукова співробітниця сектору обслуговування у читальних залах періодичних видань відділу комплексного бібліотечного обслуговування, НБУВ),

Провідні фахівці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського присвятили свої дослідження визначенню сучасних пріоритетів в організації та управлінні бібліотечно-інформаційним комплексом в умовах сучасних викликів. **В. В. Горєва**, учена секретарка НБУВ, кандидатка історичних наук, та **Т. Л. Кулаковська**, старша наукова співробітниця відділу науково-методичної роботи ІБНБУВ, кандидатка історичних наук, на прикладі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського розглянули сучасні підходи, особливості та специфічні показники оцінювання ефективності діяльності національного наукового бібліотечно-інформаційного комплексу. **О. Б. Виноградова**, старша наукова співробітниця відділу міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків НБУВ, кандидатка історичних наук, акцентувала на актуальності оновлення організаційно-управлінських засад міжнародної діяльності в контексті стратегічного розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та розширення міжнародного співробітництва в сучасних умовах. **Л. А. Пестрецова**, завідувачка відділу комплектування бібліотечних фондів НБУВ, та **С. М. Білько**, наукова співробітниця відділу комплектування бібліотечних фондів НБУВ, дослідили стан видавничої діяльності в Україні в умовах війни

і вплив на динаміку надходження обов'язкового примірника (далі ОП) вітчизняних документів до фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Доповідачі здійснили порівняльний аналіз надходжень до НБУВ ОП із даними Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова» та представили основні напрями діяльності відділу комплектування бібліотечних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, що сприяють активізації контролю за станом надходження обов'язкового примірника документів. **О. Л. Сокур**, завідувачка відділу науково-методичної роботи ІБ НБУВ, кандидатка наук із соціальних комунікацій, репрезентувала структуру науково-методичної діяльності (далі НМД) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як відкритої системи, котра успішно адаптувалася до нових викликів. Доповідачка аргументувала, що сучасна система НМД НБУВ включає такі елементи: науково-дослідна робота, науково-освітня робота, науково-аналітична робота, науково-моніторингова робота, науково-інформаційна робота, науково-консультаційна робота. Стійкий взаємозв'язок і постійна співдія між виокремленими визначальними структурними елементами науково-методичної діяльності НБУВ визначають успішність функціонування як системи НМД, так і Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як надсистеми загалом. **О. З. Клименко**, завідувачка відділу наукових видань ІБ НБУВ, кандидатка історичних наук, доцентка, на прикладі журналу «Бібліотечний вісник», який репрезентує сучасні тренди та актуальні стратегії розвитку бібліотечної науки, освіти та практики України і світу, розкрила тематику матеріалів фахового періодичного видання в умовах воєнного стану в Україні. **Л. О. Туровська**, наукова співробітниця сектору універсального підсобного фонду і каталогів відділу комплексного бібліотечного обслуговування НБУВ, та **І. В. Шевченко**, молодша наукова співробітниця сектору запису читачів і контролю відвідувань відділу комплексного бібліотечного обслуговування НБУВ, узагальнили досвід формування та використання бази даних «Читачі НБУВ» в системі статистичного обліку користувачів сучасного бібліотечно-інформаційного комплексу та навели динаміку запису читачів за даними БД «Читачі НБУВ» в передковідний, ковідний та воєнний період.

Питання специфіки функціонування українських бібліотек в умовах воєнного стану, зокрема різні аспекти збереження та відновлення фондів, знайшли відображення у таких доповідях, як «Депозитний фонд Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН: формування, зберігання і перспективи розвитку» (**Л. М. Татарчук**, заступниця директора з науково-інформаційної та бібліотечної роботи Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН, кандидатка історичних наук, старша дослідниця), «Міжнародна діяльність Української бібліотечної асоціації в умовах воєнного стану» (**Н. А. Бойчук**, старша викладачка кафедри інформаційних технологій КНУКіМ), «Особливості соціокультурної діяльності Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника» (**В. О. Мудроха**, завідувачка відділу бібліотекознавства ЛННБУ ім. В. Стефаника кандидатка наук із соціальних комунікацій, старша дослідниця) та ін.

У виступі «Сучасні форми популяризації бібліотечних фондів в умовах соціальних потрясінь (з досвіду роботи науково-технічної бібліотеки Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона Національної академії наук України)»

завідувачки науково-технічної бібліотеки Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона Національної академії наук України **С. В. Іваненко** були розглянуті можливості використання інноваційних методів популяризації бібліотечних ресурсів у кризові часи соціальних потрясінь, які дозволяють наблизити інформацію до користувача, якнайповніше розкрити зміст окремих видань та популяризувати бібліотечні фонди загалом на сторінках науково-технічної бібліотеки у фейсбук, інстаграм, твітер та вайбер (електронні книжкові виставки, буктрейлери, відеоогляди книжкових виставок працівників установи чи нових надходжень). Доповідачка наголосила, що, використання академічної бібліотекою новітніх методів популяризації своїх ресурсів сприяє формуванню позитивного іміджу книгозбірні, надає можливість не втрачати контакт з користувачами-науковцями в умовах соціальних потрясінь та посилювати взаємодію з цільовою аудиторією у сучасному форматі.

Тему зарубіжного досвіду діяльності бібліотек в умовах війни розпочала **Н. В. Стрішенець**, провідна наукова співробітниця відділу теорії та історії бібліотечної справи ІБ НБУВ, докторка історичних наук, старша наукова співробітниця, у виступі «Стратегія збереження фондів Бібліотеки Британського музею у передвоєнний і воєнний період (1930–1940-і роки)». Доповідачка констатувала, що культурна спадщина, до якої належать і книжкові пам'ятки, є однією з основ формування національної ідентичності, збереження історичної пам'яті, розвитку суспільства. Відтак її захист відноситься до пріоритетних завдань кожної країни, розглядається як складник стратегії її національної безпеки. Нині, в умовах повномасштабної агресії Російської Федерації проти України проблема збереження культурних надбань набуває особливої ваги. Тому важливо всебічно аналізувати досвід інших країн, котрий може бути використаний нині, в сучасних умовах. Саме таким, вартим уваги і вивчення видається приклад захисту фондів головної бібліотеки Великобританії – Бібліотеки Британського музею (нині Британська бібліотека) напередодні Другої світової війни. Н. В. Стрішенець детально розповіла про заходи з захисту фондів Британської бібліотеки, котрі вживалися на державному рівні напередодні й під час Другої світової війни, руйнування книгозбірні і втрати цінних культурних скарбів від бомбардувань, післявоєнну відбудову. Війна з Росією триває, загроза для нашої культурної, зокрема, книжкової спадщини залишається великою. Рішення, прийняті у свій час Британською бібліотекою, можуть допомогти вибудувати власну стратегію її захисту, тому представлений досвід Британської бібліотеки для української бібліотечної справи в умовах повномасштабного вторгнення є особливо актуальним.

Л. С. Прокопенко, головна бібліотекарка науково-дослідного відділу Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, кандидатка історичних наук, доцентка, представила дослідження «Фонд видань про Хорватську війну 1991–1995 рр. – внесок Національної та Університетської бібліотеки у Загребі у збереження колективної пам'яті», підсумовуючи який акцентувала, що вивчення хорватського досвіду є актуальним завданням бібліотек України задля збереження колективної пам'яті, зміцнення національної самосвідомості, підтримки української ідентичності, культурної дипломатії, розвитку міжнародного бібліотечного співробітництва. **А. С. Мирончук**, старший науковий співробітник відділу міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків НБУВ,

кандидат історичних наук, розкрив особливості діяльності Національної бібліотеки Польщі на підтримку бібліотечної спільноти України в умовах повномасштабної війни. На основі здійсненого аналізу заходів інституційної, соціальної, фізичної та економічної сфери А. С. Мирончук актуалізував значення бібліотек у часи важких кризових потрясінь. **І. В. Лісова**, головна бібліотекарка науково-дослідного відділу Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, на основі зарубіжного досвіду щодо підтримки бібліотеками біженців від війни проаналізувала роль книгозбірень у відновленні повоєнного суспільства, шляхом організації бібліотечно-інформаційного обслуговування біженців та підкреслила важливість вивчення цього досвіду для запровадження в практику роботи бібліотек України з переміщеними особами.

Окремий напрям роботи секції становили доповіді, автори яких торкалися досвіду провідних українських бібліотек та актуальних тенденцій розвитку інформаційних установ в умовах цифровізації. Заступниця директорки Національної історичної бібліотеки України **Т. І. Спанчак** репрезентувала особливості створення (розпочиналася з флеш-горталок – електронних читанок) та функціонування електронної бібліотеки, яка на 01.10.2024 р. нараховує 2700 електронних документів з фонду бібліотеки. Сьогодні НІБУ посідає перше місце в світі за кількістю завантажених документів, зокрема у 2024 р. було завантажено понад 1 млн 600 тис. документів. Загалом спостерігається стійка тенденція до зростання показників у 2022–2024 рр.

Продовжила тему впровадження та використання цифрових технологій в українській бібліотечній практиці **О. М. Збанацька**, професорка кафедри інформаційних технологій КНУКіМ, головна бібліотекарка відділу лінгвістичного забезпечення інформаційно-пошукових систем Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, докторка наук із соціальних комунікацій, доцентка. Доповідачкою було детально розглянуто історію розробки Інформаційно-пошукового тезауруса Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, його призначення й використання публічними бібліотеками та закладами вищої освіти України та наведено цікаві статистичні дані щодо наповнення тезауруса. Розкриваючи багатофункціональність інформаційно-пошукового тезаурусу (далі ПТТ), О. М. Збанацька окреслила його перспективи: використання термінології ПТТ при створенні авторитетних файлів на предметні заголовки, персоналії, географічні назви, найменування організацій; поповнення ПТТ за рахунок внутрішніх словників АБІС, створених при описуванні документів як додаткових точок доступу; вбудування ПТТ в АБІС як складника системи лінгвістичного забезпечення; застосування штучного інтелекту при побудові словникових статей для ПТТ. Таким чином, інформаційно-пошуковий тезаурус має свою історію та традиції, є потужним лінгвістичним забезпеченням, призначеним для створення пошукових образів документів фахівцями та формування пошукових образів запитів користувачами.

Використання методів штучного інтелекту для збереження культурного надбання представила **Н. Е. Кунанець**, професорка кафедри інформаційних систем і мереж Національного університету «Львівська політехніка», докторка наук із соціальних комунікацій, професорка (співдоповідачка **Г. І. Липак**, доцентка кафедри комп'ютерних наук Тернопільського національного технічного університету імені І. Пулюя, кандидатка наук із соціальних комунікацій,

доцентка,). Було акцентовано, що збереження культурної спадщини є важливим завданням для забезпечення передачі історичних, культурних та мистецьких цінностей майбутнім поколінням, а використання сучасних технологій, зокрема штучного інтелекту (далі ШІ), відкриває нові можливості для збереження, відновлення та популяризації культурної спадщини. Методи ШІ дозволяють опрацьовувати та аналізувати ці дані з високою швидкістю та точністю, що дозволяє виявляти, класифікувати та зберігати інформацію про культурні об'єкти ефективніше. Існує кілька методів штучного інтелекту, які дозволяють ефективно опрацьовувати та аналізувати великі обсяги даних, що сприяє виявленню, класифікації та збереженню інформації про культурні об'єкти. Для вирішення цих завдань доцільно використовувати методи машинного навчання, глибинного навчання, комп'ютерного зору, аналізу великих даних. Методи ШІ дозволяють ефективно опрацьовувати та аналізувати великі обсяги даних, що сприяє збереженню, класифікації та популяризації культурної спадщини. Завдяки цим технологіям можна автоматизувати процеси відновлення та архівування, забезпечувати доступ до культурних об'єктів та захищати їх від підробок. Слухачам було представлено аналіз використання методів штучного інтелекту та запропоновано конкретні шляхи застосування штучного інтелекту в процесі збереження культурної спадщини: технології для відтворення втрачених фрагментів документів; створення анотацій, рефератів; планування заходів, проведення книжкових виставок; збору плати за бібліотечні послуги; оптимізації закупівель тощо. Також Н. Е. Кунанець зупинилася на перевагах сучасних застосунків із застосуванням методів штучного інтелекту, зокрема технології блок-чейн, у закордонній бібліотечній практиці, що надзвичайно актуально для українських фахівців. Так, пізнавальним був досвід Національної бібліотеки Франції поєднання методів ШІ із мобільними пристроями, функціонування Цифрової бібліотеки Гельсинського університету на основі аналізу попереднього користувацького досвіду. Доповідачка наголосила, що технології опрацювання природної мови зазнали сьогодні значного поступу, окрім англійської і німецької (Гарвардська бібліотека), і української, зокрема і для швидкого пошуку.

У подальшому учасники зібрання зосередилися на сучасних пріоритетах і стратегіях діяльності бібліотек в Україні та закордоном. **Л. М. Дем'янюк**, завідувачка відділу міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків НБУВ, кандидатка історичних наук, розглянула глобальні цілі, визначені Організацією Об'єднаних Націй у сфері сталого розвитку до 2030 р., та розкрила процес їх адаптації в Україні, проаналізувавши роль бібліотек у досягненні світових стратегічних орієнтирів. **В. М. Тимченко**, старший науковий співробітник, відділу міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків НБУВ, кандидат історичних наук, простежив Цифрову бібліотеку Адміністрації Президента Республіки Туреччина, яка функціонує як сучасний культурний, науковий та освітній ресурс, і відіграє ключову роль у збереженні та популяризації культурної спадщини Туреччини. Особливу увагу В. М. Тимченко приділив інтерактивним можливостям бібліотеки, які включають цифрові виставки та тематичні колекції, спрямовані на залучення широкої аудиторії та підтримку освітніх ініціатив. Адже такі ресурси не тільки забезпечують доступ до важливих культурних матеріалів, але й сприяють глибшому розумінню турецької культурної спадщини. **Г. І. Безпала**, наукова співробітниця відділу міжнародної інформації

та зарубіжних зв'язків НБУВ, репрезентувала інноваційні проекти Австрійської національної бібліотеки, які демонструють глибоку трансформацію бібліотеки в часи цифровізації, та проаналізувала нові види сервісів з передачі знань, котрі дозволили доступ до книжкових і медіа-колекцій бібліотеки і, як результат, можливість виконання функції «Бібліотека для всіх», згідно федерального плану розвитку як публічних бібліотек Австрії загалом, так і Австрійської національної бібліотеки зокрема.

Про особливості функціонування публічних бібліотек у процесі цифрової трансформації говорилося у виступі аспірантки НАККІМ **Л. Ю. Пугач**. Доповідачка розкрила місце та роль публічної бібліотеки – активного учасника віртуального простору у цифровому середовищі. Позаяк цифровізація, впроваджені сучасні комунікаційні технології бібліотек перетворили їх на мультимедійні центри з широкими можливостями для користувача. Трансформація комунікаційних технологій надала засоби для реалізації нового формату роботи бібліотек, наприклад, такі: вебінари, віртуальні екскурсії, віртуальні виставки, онлайн курси, інтерактивні заходи. Складник сучасних бібліотек – відриті інноваційні простори для спілкування, коворкінги та інші громадські ініціативи. **Л. Ю. Пугач** зупинилася на питаннях використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів (використання мобільних додатків, хмарних технологій, інструментів додавання фото, відео на сторінках у соціальних мережах тощо) та обґрунтувала необхідність цифровізації публічних бібліотек України. Підсумовуючи виступ, доповідачка зауважила, що перспективними для подальших наукових розвідок є такі питання: основні напрями цифровізації бібліотек України, як-от: електронні каталоги й цифрові колекції; бібліотечні автоматизовані системи та їх використання у бібліотечній практиці; віртуальні довідкові служби; бази даних та електронні ресурси: мобільні додатки та платформи; хмарні технології. Адже, цифровізація бібліотек України – це доступ до інформації й знань для усіх верств населення та нові можливості для користувачів.

Доповідь професорки кафедри інформаційних комунікацій факультету української філології, культури та мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, докторки наук із соціальних комунікацій, старшої наукової співробітниці **О. В. Григоревської** «Цифрова компетентність інформаційного фахівця у XXI ст.» присвячена основним підходам до формування та оцінювання цифрової грамотності здобувачів освіти у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи, розвитку цифрових компетентностей фахівців-практиків. Учасникам засідання було представлено український та зарубіжний досвід оцінювання навичок цифрової грамотності. Зокрема, в Україні є можливість послуговуватися загальнодоступним ресурсом для оцінювання цифрових навичок інформаційних фахівців шляхом тестування на національній онлайн-платформі «Дія. Цифрова освіта» – «Цифрограм для бібліотекарів» та «Цифрограм 2.0 для громадян». Здобувачі вищої освіти за освітньою програмою «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка вже кілька років поспіль проходять оцінювальне тестування за допомогою цифрограма. Переважна більшість студентів має високий – С1 та С2 результат. Оцінювання стосується таких сфер цифрової компетентності, як

основи комп'ютерної грамотності; інформаційна грамотність, уміння працювати з даними; створення цифрового контенту; комунікація і взаємодія у цифровому суспільстві; безпека у цифровому середовищі; розв'язання проблем у цифровому середовищі та навчання впродовж життя.

Г. В. Шемаєва, професорка кафедри документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету імені М. Є. Жуковського «ХАІ», докторка наук із соціальних комунікацій, професорка, у доповіді «Сучасні тенденції міжнародної науково-освітньої взаємодії в бібліотечно-інформаційній галузі» висвітлила основні тренди у підготовці кадрів за міжнародними освітніми програмами інформаційного, бібліотечного та архівного спрямування. Особливу увагу Г. В. Шемаєва приділила інтеграції бібліотечно-інформаційних кафедр до моделі iSchool, між якими поширюється міжнародна взаємодія. Також доповідачка акцентувала на необхідності поглиблення міжнародних наукових комунікацій у межах конференцій та на сторінках професійних наукових видань, що результуватиметься в успішній реалізації спільних міжнародних проєктів. На основі здійсненого аналізу наукових публікацій, матеріалів міжнародних конференцій та звернення до вебсайтів університетів європейських країн, доповідачка детально розкрила чотири основні тенденції міжнародної взаємодії: 1) набуває поширення міжнародна співпраця між університетами у підготовці кадрів за спільними освітніми програмами; 2) поширюються моделі iSchool (інформаційні інститути), створення яких в багатьох університетах зумовлено поглибленням взаємозв'язків між галузями інформатики та бібліотекознавства; 3) важливим каналом ефективної професійної міжнародної комунікації є науковий дискурс в межах конференцій та на сторінках професійних наукових видань; 4) в інформаційно-бібліотечній галузі значної активізації набуває рух у напрямі реалізації спільних міжнародних проєктів між європейськими університетами та європейських – з університетами інших країн. Виокремлені тенденції засвідчили тенденцію до трансформації в бібліотечно-інформаційному науково-освітньому процесі, зумовлені реаліями сучасного інформаційного суспільства та вимогами ринку.

Підвищений інтерес у присутніх (відповідно до активного обговорення на засіданні і в чаті) викликав виступ «Сучасні проблеми та перспективи підготовки наукових кадрів для бібліотечно-інформаційної галузі» **Т. В. Новальської**, професорки кафедри інформаційних технологій КНУКіМ, докторки історичних наук, професорки. Доповідачка детально розкрила витoki підготовки наукових кадрів в Україні та сучасну нормативно-правову базу та ґрунтовно проаналізувала стан і тенденції підготовки наукових кадрів в аспірантурі наукових установ і закладів вищої освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Т. В. Новальська підкреслила, що в умовах розбудови інформаційного суспільства актуалізується питання вдосконалення підготовки наукових кадрів, як інтелектуального потенціалу держави. Адже наближення України за технологічним, економічним, культурним, інноваційним рівнем до розвинутих країн світу залежить, значною мірою, від інтелектуального потенціалу, який формують наукові установи та заклади вищої освіти. Зокрема в галузі культури для бібліотечно-інформаційної сфери підготовку наукових кадрів здійснюють чотири установи, серед яких Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Харківська державна академія культури, Київський

національний університет культури і мистецтв, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Кожна з цих установ має значний досвід, історичні традиції, інноваційні підходи до підготовки науковців галузі. Також у виступі було чітко визначено причини та запропоновано шляхи їх реалізації при підготовці докторів філософії в Україні.

Голова Науково-методичної комісії Міністерства освіти та науки України зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», професор Національного транспортного університету, кандидат історичних наук **Ю. І. Палеха** розглянув сучасний стан досліджень ученими складників спеціального документознавства, розбудову його структури та визначив напрями подальших розвідок. Спеціальне документознавство Ю. І. Палеха запропонував розглядати як синтез споріднених дисциплін, які так чи інакше досліджують різні види систем спеціальної документації, включаючи управлінську, нормативну та галузеву, а також види спеціальних документів за основними формами запису інформації, матеріальним носієм інформації та жанровою їх ознакою. Від механічної обробки емпіричних відомостей про спеціальні системи документації і спеціальні документи до їх видових узагальнень, таким є шлях інтеграції систем спеціальної документації та спеціальних видів документів задля досконалої організації їх функціонування і подальшого вирішення дослідницьких завдань, спрямованих на різноаспектний опис об'єкта студіювання. Актуальні завдання підготовки фахівців для інформаційно-бібліотечної сфери України знайшли відображення у доповідях: «Особливості пошуку наукової інформації для підготовки дисертаційного дослідження» (**В. В. Добровольська**, провідна наукова співробітниця, відділ теорії та історії бібліотечної справи ІБ НБУВ, докторка наук із соціальних комунікацій, професорка, та **С. Х. Литвин**, професор кафедри креативних культурних індустрій НАККІМ, доктор історичних наук, професор), «Вимоги інформаційного суспільства до вищої освіти» (**В. В. Касьян**, доцент кафедри інформаційних технологій КНУКіМ, кандидат філософських наук, доцент) та ін.

Для розвитку бібліотечної справи та бібліотекознавства важливим є формування бібліотекознавчої термінології, яка має відображати сучасний стан бібліотечної теорії та практики. Цю тему порушила аспірантка НБУВ **А. О. Збанацька**. Доповідачка розкрила сучасні підходи до визначення понять «консалтинг», «консультування», «консультація», «консультант» у контексті розвитку інформаційного консалтингу, бібліотечної теорії та практики, їх визначення українськими та зарубіжними науковцями, їхні різновиди та сферу поширення. А. О. Збанацька акцентувала, що сучасна бібліотекознавча термінологія в контексті розвитку інформаційного консалтингу продовжує формуватися під впливом інформаційно-комунікаційних технологій та поповнюватись за рахунок запозичень із суміжних галузей знань та термінів іншомовного походження. Термінологічні студії також представили **А. В. Макаренко**, завідувачка відділу індексації наукових фондів Національної наукової медичної бібліотеки України (дослідження про предметні рубрики Національної медичної бібліотеки США в медичних бібліотеках України у контексті української медичної термінології) та **Г. І. Солоїденко**, провідна наукова співробітниця відділу науково-методичної роботи ІБ НБУВ, кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця (розвідка про словники та довідники військової лексики як важливий ресурс інформаційної війни).

Учасники секційного засідання, котрих упродовж заходу було більше 90, офлайн і в чаті взяли активну участь в обговоренні виголошених доповідей. Така комунікація сприяла виокремленню актуальних проблем української бібліотечно-інформаційної галузі України, представленню оптимальних шляхів вирішення дискусійних питань та накресленню нових напрямів майбутніх наукових студій. Із усіма тезами доповідей секції «Цифрові ресурси та сервіси наукової бібліотеки» можна ознайомитися за покликанням: <http://conference.nbuv.gov.ua/site/reports/id/34/section/171>

Підбиваючи підсумки секційного засідання, яке пройшло в атмосфері продуктивного діалогу та плідного обміну думками, О. М. Василенко запросила усіх учасників до поглиблення взаємовигідної співпраці задля започаткування спільних проєктів щодо оптимізації роботи українських бібліотек в умовах сучасних викликів та запросила доповідачів стати авторами статей до тематичного випуску «Бібліотечна наука і практика в умовах воєнного стану» фахового збірника «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського».

Оксана Клименко,
завідувачка відділу наукових видань,
Інститут бібліотекознавства,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
кандидатка історичних наук, доцентка

Інформаційні ресурси та сервіси бібліотек: потенціал міжнародної інтеграції

10 жовтня 2024 р. в рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір» Інститут інформаційних технологій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі НБУВ) провів тематичну секцію «Інформаційні ресурси та сервіси бібліотек: потенціал міжнародної інтеграції», що зібрала понад 60 учасників у стінах бібліотеки та онлайн. Серед них – співробітники низки бібліотек, архівів, музеїв та університетів України.

Під час секційного засідання було виголошено 9 доповідей, тематика яких стосувалася проблем упровадження штучного інтелекту в роботу бібліотек, формування інфраструктури Відкритої науки, оцифрування тематичних колекцій тощо.

Захід відкрив заступник генерального директора НБУВ з наукової роботи, кандидат історичних наук **Ю. Ковтанюк** доповіддю, присвяченою осмисленню ролі штучного інтелекту в сучасній науковій парадигмі. Доповідач наголосив, що станом на зараз розвиток застосунків штучного інтелекту в діяльності бібліотек, архівів, музеїв регламентовано недостатньо, тому ці установи потребують власної стратегії використання ШІ, яка б ґрунтувалася на специфіці